

AGNIESZKA WENCEL

Podatek dochodowy odroczony w systemie rachunkowości

- krytyczna analiza zasad ujawniania
w sprawozdaniu finansowym

WYDAWNICTWO
UNIwersytetu
ŁÓDZKIEGO

A G N I E S Z K A W E N C E L

**Podatek dochodowy odroczony
w systemie rachunkowości
- krytyczna analiza zasad ujawniania
w sprawozdaniu finansowym**

WYDAWNICTWO
UNIwersytetu
ŁÓDZKIEGO

ŁÓDŹ 2012

RECENZENT

Barbara Gierusz

REDAKTOR WYDAWNICTWA UŁ

Iwona Gos

ŁAMANIE

ESUS – Agnieszka Buszewska

PROJEKT OKŁADKI

Barbara Grzejszczak

© Copyright by Uniwersytet Łódzki – Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego 2012

ISBN 978-83-7525-665-9

Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego
90-131 Łódź, ul. Lindleya 8

Wydanie I. Nakład 100 + 31 egz. Ark. druk. 13,75
Zam. 4953/2012. Cena zł 30,- + VAT

Druk i łamanie: ESUS Tomasz Przybylak
62-064 Plewiska, ul. Południowa 54

Spis treści

Wstęp	7
Rozdział 1. Rachunkowość a system podatkowy w warunkach globalizacji	11
1.1. Rachunkowość w warunkach globalizacji	11
1.1.1. Definicje, funkcje i użytkownicy systemu rachunkowości	11
1.1.2. Harmonizacja i standaryzacja współczesnej rachunkowości w perspektywie globalizacji.....	15
1.2. Pomiar zdarzeń gospodarczych i prezentacja ich skutków jako kluczowy cel systemu rachunkowości	17
1.2.1. Teorie pomiaru w rachunkowości a informacje prezentowane w sprawozdaniu finansowym.....	17
1.2.2. Koncepcja nowej formuły sprawozdawczej.....	20
1.2.3. Sprawozdanie finansowe a oczekiwania jego użytkowników	23
1.3. System rachunkowości a system podatkowy	29
1.3.1. Istota systemu podatkowego i jego powiązanie z systemem rachunkowości	29
1.3.2. Klasyfikacja podatków i ich miejsce w systemie rachunkowości.....	33
1.3.3. Podatek dochodowy jako szczególna kategoria systemu rachunkowości.....	37
Rozdział 2. Podatek dochodowy bieżący – wspólny element systemu podatkowego i systemu rachunkowości	45
2.1. Podatek dochodowy jako kategoria systemu podatkowego.....	45
2.1.1. Harmonizacja podatku dochodowego	45
2.1.2. Znaczenie podatku dochodowego bieżącego w polskim systemie podatkowym	48
2.1.3. Konstrukcja podatku dochodowego od osób prawnych.....	50
2.2. Podstawowe rozbieżności prawa bilansowego i podatkowego w zakresie bieżącego podatku dochodowego.....	52
2.2.1. Prawo bilansowe a regulacje podatku dochodowego w polskiej gospodarce.....	52
2.2.2. Definicje przychodów i kosztów w prawie podatkowym i bilansowym.....	56
2.2.3. Wynik podatkowy a wynik finansowy	62
2.3. Podatek dochodowy bieżący – zasady ujmowania w systemie rachunkowości	65
2.3.1. Podatek dochodowy bieżący a nadrzędne zasady rachunkowości.....	65
2.3.2. Podatek dochodowy bieżący a księgi rachunkowe	70
2.3.3. Prezentacja i ujawnianie podatku dochodowego bieżącego w sprawozdaniu finansowym.....	73

Rozdział 3. Podatek dochodowy odroczony w teorii i międzynarodowych regulacjach rachunkowości	79
3.1. Istota podatku dochodowego odroczonego.....	79
3.1.1. Rodzaje różnic pomiędzy wynikiem finansowym a wynikiem podatkowym.....	79
3.1.2. Alokacja podatku dochodowego w świetle teorii rachunkowości	82
3.1.3. Systematyka metod alokacji podatku dochodowego	92
3.2. Podatek dochodowy odroczony w Międzynarodowych Standardach Sprawozdawczości Finansowej.....	104
3.2.1. Zakres, podstawowe pojęcia i ogólne zasady ujmowania podatku dochodowego odroczonego.....	104
3.2.2. Zasady pomiaru podatku dochodowego odroczonego.....	113
3.2.3. Zasady prezentacji i ujawniania podatku dochodowego odroczonego.....	115
3.3. Projekt nowych regulacji MSSF w zakresie zasad pomiaru i prezentacji podatku dochodowego odroczonego.....	120
3.3.1. Zmiany definicji pojęć związanych z pomiarem aktywów i zobowiązań z tytułu podatku dochodowego odroczonego	120
3.3.2. Proponowane zasady pomiaru i ujmowania aktywów i zobowiązań z tytułu podatku dochodowego odroczonego	124
3.3.3. Propozycje zmian w obszarze prezentacji i ujawniania informacji o podatku dochodowym odroczonego.....	128
3.3.4. Ocena proponowanych rozwiązań	139
Rozdział 4. Podatek dochodowy odroczony w praktyce sprawozdawczości finansowej polskich przedsiębiorstw – badanie empiryczne	143
4.1. Ogólna charakterystyka badania	143
4.2. Analiza podstawowych informacji o podatku dochodowym odroczonego ujawnianych w sprawozdaniach finansowych	145
4.3. Zakres ujawnianych informacji o podatku dochodowym odroczonego w informacji dodatkowej	148
4.4. Wnioski wynikające z przeprowadzonego badania	160
Rozdział 5. Prezentacja informacji o podatku dochodowym w sprawozdaniu finansowym – propozycja ujawnień dla spółek publicznych	167
5.1. Założenia i struktura wielopoziomowej formuły ujawnień informacji o podatku dochodowym odroczonego w sprawozdaniu finansowym.....	167
5.1.1. Założenia i ogólna koncepcja formuły ujawnień	167
5.1.2. Informacje o podatku dochodowym w podstawowych elementach sprawozdania finansowego	169
5.1.3. Podatek dochodowy odroczony w informacji dodatkowej	173
5.2. Ujawnienia dotyczące podatku dochodowego odroczonego w informacji dodatkowej.....	175
5.2.1. Ogólna charakterystyka not i uzasadnienie przyjętych rozwiązań	175
5.2.2. Noty pierwszego poziomu ujawnień informacji dodatkowej.....	179
5.2.3. Drugi poziom ujawnień informacji o podatku dochodowym odroczonego w informacji dodatkowej	194

Zakończenie	203
Bibliografia	207
Załącznik nr 1. Wykaz spółek objętych badaniem w obszarze ujawnień informacji o podatku dochodowym odroczonym	217

Wstęp

„Podatki, to kwoty, które musimy płacić
za przywilej członkostwa w zorganizowanym społeczeństwie”.

Franklin D. Roosevelt

Przełom stulecia XX i XXI to czas kluczowych zmian zachodzących na świecie, określanych mianem globalizacji. Ogromne zapotrzebowanie globalnych korporacji na kapitał wymusiło, począwszy od lat 70. XX w., błyskawiczny rozwój rynków finansowych, w tym rynku obrotu akcjami, umożliwiający nieograniczony przepływ kapitału. Inwestor stał się najważniejszym bohaterem dzisiejszego, globalnego świata biznesu, zaś podstawą podejmowanych przez niego decyzji jest wiarygodna informacja o sytuacji ekonomicznej interesującego go przedsiębiorstwa. Źródłem informacji o kondycji finansowej jednostki oraz jej dokonaniach jest przede wszystkim **wiarygodne i porównywalne** sprawozdanie finansowe. Jest to możliwe głównie dzięki sukcesywnej harmonizacji i standaryzacji zasad rachunkowości. Państwa, które przyjmują w swoich systemach prawnych rozwiązania międzynarodowych regulacji, zdecydowanie obniżają krajowym przedsiębiorstwom bariery w dostępie do globalnych rynków kapitałowych.

Wiarygodność sprawozdań finansowych jest determinowana przez wiele czynników. Do najważniejszych należą jasne i spójne zasady rachunkowości przyjęte przez przedsiębiorstwo, a wyrażone w jego polityce bilansowej rachunkowości¹. Obejmuje ona zarówno zasady klasyfikacji i pomiaru zdarzeń gospodarczych zachodzących w przedsiębiorstwie, jak również zasady prezentacji i ujawniania² informacji w jego sprawozdaniach finansowych.

¹ Polityka rachunkowości to – według Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej (MSSF) – zasady rachunkowości; inaczej definiują ją różni autorzy, utożsamiając bądź nie z polityką bilansową. Zagadnienia związane z polityką rachunkowości są szeroko omawiane przez wielu autorów, m.in. w: W. Brzezina, *Nauka, polityka i praktyka rachunkowości*, „Zeszyty Teoretyczne Rady Naukowej SKwP” 1995, t. 32, s. 29–41; K. Sawicki (red.), *Polityka bilansowa i analiza finansowa. Nowoczesne instrumenty zarządzania firmą*, Ekspert – Wydawnictwo i Doradztwo, Wrocław 2002; A. Karmańska, *Wartość ekonomiczna w systemie informacyjnym rachunkowości finansowej*, Difin, Warszawa 2009, s. 35–51.

² W niniejszym opracowaniu przez prezentację rozumie się sposób i miejsce uznania skutków alokacji podatku dochodowego w podstawowych elementach sprawozdania finansowego: bilansie,

Jedną z kategorii ekonomicznych ujawnianych w sprawozdaniu finansowym jest podatek dochodowy od osób prawnych³. Zapewnienie porównywalności w tym obszarze jest niezwykle trudne, gdyż każde państwo posiada własny, unikalny system prawa podatku dochodowego, który w odmienny sposób reguluje zasady ustalania dochodu i podatku dochodowego należnego⁴. Aby zasady rachunkowości zostały w pełni zastosowane, a więc również w obszarze podatku dochodowego, wprowadzono kategorię podatku dochodowego odroczonego. Podatek dochodowy odroczoney umożliwia jednocześnie rzetelny pomiar wyniku finansowego oraz ustalenie prawidłowej wartości pozycji bilansowych (aktywów i zobowiązań z tytułu podatku dochodowego), eliminując w ten sposób wpływ, odmienny od zasad rachunkowości, wytycznych prawa podatkowego na sprawozdanie finansowe.

Przeprowadzona przez autorkę analiza literatury wskazuje na lukę badawczą w obszarze problematyki ujawnień informacji o podatku dochodowym odroczoney, pomimo że od dawna dyskutuje się o zasadach ujawniania informacji w sprawozdaniu finansowym. Do najbardziej uznanych i cenionych opracowań na ten temat należą m.in.: *The Trueblood Report* opracowany przez AICPA w latach 1971–1973⁵, *The Corporate Report* opublikowany w 1975 r. przez ASSC⁶, *Making Corporate Reports Valuable* autorstwa P. McMonnies, wydany przez ICAS⁷ w 1988 r., oraz *Solomons Report* z 1989 r., opracowany na zlecenie IASC⁸. Dyskusja, której początki sięgają lat 70. XX w., toczy się obecnie w kontekście ewolucji ogólnego modelu sprawozdawczości finansowej, o czym najdobitniej świadczą zmiany zachodzące w międzynarodowych regulacjach rachunkowości⁹. Wciąż także podejmowana jest dyskusja na temat zasad

rachunku wyników, sprawozdaniu ze zmian w kapitale własnym i sprawozdaniu z przepływów środków pieniężnych. Ujawnianie to zakres i szczegółowość informacji przedstawionych w informacji dodatkowej sprawozdania finansowego.

³ W tym opracowaniu podatek dochodowy od osób prawnych będzie określany zamiennie jako „podatek dochodowy” lub „podatek CIT” (*Corporate Income Tax*).

⁴ W praktyce rachunkowości sformułowanie „podatek dochodowy należny” stosowane jest zamiennie z określeniem „podatek dochodowy bieżący”. Autorka posługuje się jedną i drugą nazwą.

⁵ Szerzej zawartość raportu omawia m.in. A. R. Belkaoui w *Accounting Theory*, 5th ed., Thomson, London 2004, rozdział VI.

⁶ Accounting Standard Steering Committee (Komitet Sterujący Standardów Rachunkowości) został ustanowiony przez ICAEW w styczniu 1970 r. w celu opracowania ostatecznych standardów rachunkowości; podaję za: <http://www.icaew.com>, odczyt z 10 luty 2010 r.

⁷ Institute of Chartered Accountants of Scotland (Instytut Biegłych Księgowych Szkocji) jest pierwszą na świecie organizacją, która w 1854 r. rozpoczęła nadawać tytuł biegłego księgowego.

⁸ Por. Y. Shahwan, *Qualitative Characteristics of Financial Reporting: A Historical Perspective*, „Journal of Applied Accounting Research” 2008, vol. 9, s. 192–202.

⁹ W ramach harmonizacji i standaryzacji rachunkowości trwają obecnie wspólne prace IASB i FASB nad wypracowaniem nowej formuły sprawozdawczej, która będzie obowiązywać przedsiębiorstwa funkcjonujące na globalnym rynku kapitałowym.

raportowania informacji o sytuacji finansowej przedsiębiorstw w powiązaniu z nowymi miernikami dokonań jednostek gospodarczych¹⁰. Przedstawiciele polskiego środowiska rachunkowości od dawna uczestniczą w debacie na temat kształtu i zawartości sprawozdań finansowych¹¹. Wszystkie opracowania dotyczą sprawozdań finansowych jako całości, traktując zagadnienie ujawnień w sposób kompleksowy.

Tematyka podatku dochodowego odroczonego poruszana była w literaturze światowej, głównie anglojęzycznej¹², począwszy od połowy XX w. Wraz z ewolucją modelu alokacji podatku dochodowego publikowane były opracowania przedstawiające istotę podatku dochodowego odroczonego oraz metody alokacji skutków podatkowych. Pierwsze znaczące opracowanie wydał w 1944 r. Amerykański Instytut Certyfikowanych Biegłych Księgowych (American Institute of Certified Public Accountants – AICPA)¹³. Wraz z rozwojem gospodarczym świata i przemianami dokonywanymi w regulacjach i systemach rachunkowości były publikowane kolejne prace traktujące o istocie podatku dochodowego odroczonego i jego miejscu w teorii rachunkowości¹⁴.

W polskiej literaturze przedmiotu tematyka podatku dochodowego odroczonego doczekała się także wielu opracowań, głównie w postaci podręczników, publikacji zbiorowych i artykułów w czasopismach naukowych. Podatek dochodowy odroczoney stał się także tematem monografii naukowych, wśród których najważniejszymi są następujące prace: E. Walińska, *Wartość bilansowa przedsiębiorstwa a alokacja podatku dochodowego* (2004), B. Gierusz, *Modele alokacji podatku dochodowego w teorii i praktyce rachunkowości* (2005) oraz W. Gabrusewicz i M. Kamieniecka, *MSR 12 Podatek dochodowy* (2007). Autorzy wymienionych publikacji skupili się przede wszystkim na dogłębnej analizie istoty alokacji podatku dochodowego i zasad jego pomiaru z perspektywy teorii i praktyki rachunkowości.

¹⁰ Do najbardziej cenionych opracowań należą m.in. *The CICA Total Value Creation (TVC)TM* oraz *Accounting for the Future (AFTF)*.

¹¹ Por. m.in. A. Jarugowa, E. Walińska, *Roczne sprawozdanie finansowe*, ODDK, Gdańsk, 1997; M. Andrzejewski, *Rachunkowość a ujawnianie informacji przez spółki giełdowe*, PWN, Warszawa 2002; M. Marcinkowska, *Roczny raport z działań i wyników przedsiębiorstwa*, Oficyna Ekonomiczna, Warszawa, 2004; J. Samelak, *Determinanty sprawozdawczości finansowej przedsiębiorstw oraz kierunki jej dalszego rozwoju*, Wydawnictwo AE, Poznań 2004.

¹² Ponieważ kraje należące do tej strefy językowej to kraje anglosaskie, w których prawo podatku dochodowego i rachunkowość były od samego początku autonomiczne względem siebie, to też właśnie tam potrzeba alokowania skutków podatkowych pojawiła się najwcześniej.

¹³ „Accounting Research Bulletin” 1953, vol. 43 (10), section B.

¹⁴ T. H. Beechy, *Accounting for Corporate Income Taxes: Conceptual Considerations and Empirical Analysis*, CICA, Toronto 1983; H. A. Black, *Interperiod Allocation of Corporate Income Tax*, AICPA, New York 1966; R. J. Chambers, *Tax Allocation and Financial Reporting*, „Abacus” 1968, vol. 4 (2); A. Barton, *Company Income Tax and Interperiod Allocation*, „Abacus” 1970, vol. 6 (1).

W literaturze anglosaskiej opracowania dotyczące zasad raportowania informacji o podatku dochodowym pojawiły się stosunkowo niedawno, wraz z nasilającą się potrzebą wprowadzenia kompleksowych zmian w strukturze publikowanych raportów finansowych. Na niedoskonałość ujawniania informacji o podatku dochodowym zwrócili uwagę w 2007 r. m.in.: R. Murphy i J. Whiting w publikacji *Corporate Reporting of Tax*¹⁵ oraz B. Norton i M. Seewald w artykule *Income Taxes: The Missing Link in Corporate Performance Management*¹⁶.

W polskiej literaturze przedmiotu zagadnienie sposobu i zakresu raportowania informacji o podatku dochodowym odroczonym nie doczekało się jak dotychczas kompleksowego opracowania¹⁷. Taka sytuacja oraz fakt, iż autorzy zagraniczni stosunkowo niedawno zaczęli dostrzegać potrzebę uzupełnienia regulacji w tym obszarze, skłoniło autorkę do podjęcia w opracowaniu właśnie tej tematyki.

Celem podstawowym niniejszej publikacji jest zatem ocena jakości ujawnień o podatku dochodowym odroczonym przez spółki notowane na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie oraz opracowanie nowych zasad ujawnień o tej pozycji sprawozdawczej. Chociaż propozycje w tym zakresie skierowane są przede wszystkim do spółek publicznych, mogą być one stosowane również przez inne podmioty.

¹⁵ R. Murphy, J. Whiting, *Corporate Reporting of Tax*, „Taxadviser”, July 2007, s. 26–27.

¹⁶ B. Norton, M. Seewald, *Income Taxes: The Missing Link in Corporate Performance Management*, „Business Performance Management”, February 2007, s. 10–14. W artykule skupiono się na luce informacyjnej dotyczącej raportowania ryzyka podatkowego, które w opinii autorów jest najważniejsze spośród wszystkich czynników ryzyka prowadzenia działalności gospodarczej.

¹⁷ Potrzebę zmian w zakresie ujawniania informacji o podatku dochodowym odroczonym sygnalizuje M. Kamieniecka w opracowaniu *Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego w warunkach globalnego kryzysu gospodarczego*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości” 2009, t. 49 (105), s. 87–99.

Rozdział 1

Rachunkowość a system podatkowy w warunkach globalizacji

1.1. Rachunkowość w warunkach globalizacji

1.1.1. Definicje, funkcje i użytkownicy systemu rachunkowości

Rachunkowość to jedyny system informacyjny, który umożliwia ocenę dokonań przedsiębiorstwa przez zainteresowanych użytkowników – zarówno zewnętrznych, jak i wewnętrznych. Jej definicje i zadania ewoluowały na przestrzeni wieków, dostosowując się do otoczenia gospodarczego, w którym funkcjonowała. Pierwsze definicje rachunkowości eksponowały jej funkcję ewidencyjną podkreślając, że jest ona „sztuką rejestrowania, klasyfikowania i przedstawiania w zwartej formie, w kategoriach pieniężnych, transakcji i zdarzeń o charakterze przynajmniej częściowo finansowym, oraz interpretacji uzyskanych w ten sposób wyników”¹. Wraz z rozwojem gospodarczym świata definicje rachunkowości zaczęły podkreślać dodatkowo pomiar i dostarczanie informacji o jego efektach ekonomicznych działalności jako głównych celach rachunkowości².

Współcześnie rachunkowość widziana jest kompleksowo, jako system informacyjny służący jego użytkownikom. E. Burzym, jako jedna z pierwszych, podkreślała aspekt prospektywny systemu informacyjnego rachunkowości twierdząc, że rachunkowość stanowi „uniwersalny, elastyczny, podmiotowy, zdeterminowany metodą bilansową – a zorientowany na potrzeby racjonalnego zarządzania i rozrachunku odpowiedzialności – **system**

¹ American Institute of Accountants, *Review and Reasume*, „Accounting Terminology Bulletin” 1953, vol. 1, par. 9, cytuję za: E. A. Hendriksen, M. F. van Breda, *Teoria rachunkowości*, PWN, Warszawa 2002, s. 35; S. Skrzywan, *Teoretyczne podstawy rachunkowości*, PWE, Warszawa 1968, s. 5.

² American Accounting Association, *A Statement of Basic Accounting Theory*, AAA, Evanson 1966, s. 1; S. Skrzywan, Z. Fedak, *Rachunkowość przedsiębiorstwa przemysłowego*, PWE, Warszawa 1984, s. 14–15.

informacyjno-kontrolny, którego przedmiotem jest skierowana **retrospektywnie i prospektywnie** identyfikacja, pomiar, analiza zjawisk gospodarczych i komunikowanie o tych zjawiskach oraz występujących między nimi relacjach w zakresie całokształtu wartościowo wymiernej działalności gospodarczej podmiotu”³.

W literaturze przedmiotu⁴ zwraca się uwagę przede wszystkim na dwa cele systemu rachunkowości twierdząc, że rachunkowość jest **systemem pomiaru i prezentacji** zdarzeń i transakcji zachodzących w działalności gospodarczej.

Niezależnie od autora definicji rachunkowości oraz czasu, w którym były formułowane, można określić ich bezsporne, wspólne elementy:

- rachunkowość stanowi **system informacyjny** w strukturze przedsiębiorstwa;
- rachunkowość dokonuje klasyfikacji i **pomiaru** zdarzeń;
- rachunkowość **prezentuje informacje** o efektach gospodarowania przedsiębiorstwem po to, by użytkownikom informacji umożliwić **podejmowanie racjonalnych decyzji** ekonomicznych;
- istnieją grupy wewnętrznych i zewnętrznych **odbiorców informacji** płynących z systemu rachunkowości.

Obecnie system informacyjny rachunkowości służy szerokiemu gronu użytkowników wewnętrznych i zewnętrznych, których potrzeby informacyjne (poznawcze) są bardzo zróżnicowane⁵. Odbiorcą wewnętrznym systemu rachunkowości jest przede wszystkim kierownictwo jednostki, które wymaga bardzo szczegółowej i bieżącej informacji, w zasadzie o wszystkich aspektach działalności przedsiębiorstwa. Źródłem informacji dla kierownictwa jednostki są głównie wewnętrzne raporty skonstruowane na potrzeby konkretnych zagadnień oraz problemów decyzyjnych, bazujące przede wszystkim na analizie kosztów i korzyści.

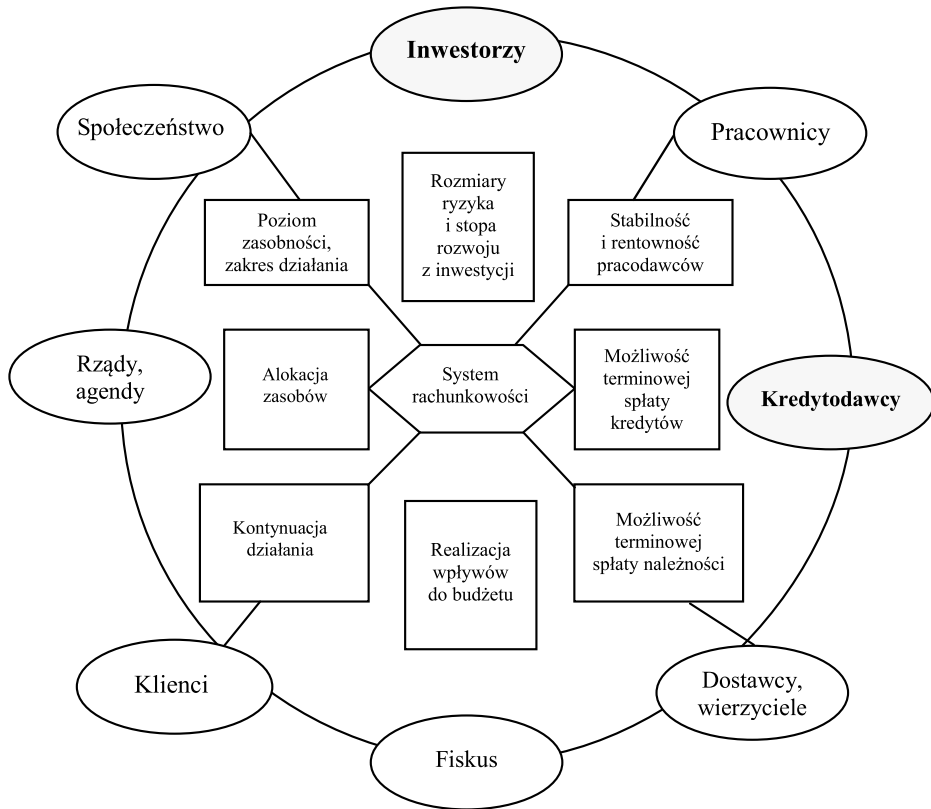
Zewnętrzni użytkownicy systemu informacyjnego stanowią bardzo różnorodną grupę o szerokim wachlarzu potrzeb informacyjnych (por. rysunek 1.1).

Każda z wyodrębnionych grup użytkowników zewnętrznych jest zainteresowana różnymi aspektami dokonań przedsiębiorstwa. Stąd ich ogólna nazwa – interesariusze. Na pierwszym miejscu rozważa się tradycyjnie inwestora

³ E. Burzym, *Przesłanki i perspektywy standaryzacji i międzynarodowej harmonizacji rachunkowości*, „Zeszyty Teoretyczne Rady Naukowej SKwP” 1993, t. 23, s. 7.

⁴ A. Karmańska, *Wartość ekonomiczna w systemie informacyjnym rachunkowości finansowej*, Difin, Warszawa 2009, s. 29.

⁵ Zob. szerzej K. Sawicki, *Dylematy oceny przydatności i wiarygodności informacji w sprawozdaniach finansowych przedsiębiorstw*, [w:] *Problemy współczesnej rachunkowości*, SGH, Warszawa 2009, s. 450.

Rys. 1.1. Potrzeby informacyjne zewnętrznej grupy użytkowników systemu informacyjnego rachunkowości

Źródło: E. M. Śniezek, *Sprawozdawczość przepływów pieniężnych – krytyczna ocena i propozycja modelu*, Wydawnictwo UŁ, Łódź 2008, s. 63

i kredytodawcę – jako „dostarczycieli” kapitału. Ale obok nich istnieją inni zainteresowani: pracownicy, kontrahenci, rząd, społeczeństwo i budżet państwa. Wszystkie zewnętrzne grupy, dla których informacja o sytuacji ekonomicznej jednostki jest potrzebna, dysponują jednym, oficjalnym źródłem informacji – sprawozdaniem finansowym (lub raportem finansowym w przypadku spółek publicznych). Szczególnym użytkownikiem zewnętrznym informacji jest fiskus, który obok sprawozdań finansowych uzyskuje sporządzone według opracowanych przez niego zasad raporty podatkowe, noszące miano deklaracji podatkowych.

Podział na zewnętrznych i wewnętrznych użytkowników systemu rachunkowości doprowadził do wyodrębnienia jej dwóch podsystemów: rachunkowości

finansowej i rachunkowości zarządczej⁶, których użytkownicy cechują się odmiennymi potrzebami informacyjnymi⁷.

Należy jednak wziąć pod uwagę fakt, że sprawozdania finansowe są, bez względu na ich ogólne i powszechne przeznaczenie, zorientowane przede wszystkim na „źródło” pozyskania kapitału, czyli na inwestorów. „Informacje powinny umożliwiać im ocenę ryzyka i efektywności inwestycji mierzoną różnymi miernikami, stosowanymi także do oceny decyzji strategicznych podejmowanych wewnątrz firmy (na przykład stopa zwrotu kapitału, EVA, MVA itd.)”⁸. A zatem zarówno raporty generowane dla kierownictwa, jak i sprawozdania finansowe powinny mieć tę samą bazę informacyjną. Odmienne mogą i powinny być – forma, częstotliwość i szczegółowość przekazywanych informacji.

Wspólna płaszczyzna obydwu grup odbiorców informacji stała się niezbędna w ostatnich latach, kiedy to dostrzeżono powiększającą się asymetrię informacji otrzymywanych przez kierownictwo podmiotów i ich właścicieli. Zmiany wprowadzane do regulacji rachunkowości, będące efektem prac nad strukturą, formą i zakresem raportów biznesowych, mają na celu zmniejszenie do minimum asymetrii informacji otrzymywanych przez inwestorów i zarządy podmiotów⁹. Działania te są najbardziej widoczne w zmianach międzynarodowych regulacji rachunkowości – przede wszystkim w przejściu z modelu wyceny w koszcie historycznym na model wartości godziwej, we wzroście ilości i jakości dodatkowych ujawnień, które sprawiają, że sprawozdania finansowe uzyskują nowy – perspektywny wymiar. Wszystkie te zmiany, zarówno w sferze pomiaru dokonań jednostki, jak i prezentacji informacji, mają prowadzić do właściwej, aktualnej wyceny przedsiębiorstwa, zwiększenia jego wiarygodności w oczach inwestorów oraz budowania trwałych relacji z otoczeniem. Jak zauważa I. Sobańska: „nowa orientacja spółek w komunikowaniu się z interesariuszami przez sprawozdania

⁶ W obecnych czasach pojawia się wątpliwość, czy przedsiębiorstwa powinny posiadać dwa systemy informacyjne rachunkowości – jeden nazywany podsystemem rachunkowości zarządczej, drugi podsystemem rachunkowości finansowej? Szerzej zagadnienie spójności systemów rachunkowości finansowej i zarządczej opisywała I. Sobańska. Zob. m.in.: I. Sobańska, *Reorientacja sprawozdań finansowych i systemu rachunkowości jako skutek wdrażania MSR*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości” 2005, t. 27 (83), s. 76; eadem, *Wpływ MSR na integrację rachunkowości: rachunkowość finansowa i rachunkowość zarządcza*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości” 2003, t. 13 (69), s. 247–256; eadem, *Potrzeba integracji rachunkowości zarządczej i rachunkowości finansowej w praktyce jako efekt zmian zasad sporządzania sprawozdań finansowych w Polsce i w krajach Unii Europejskiej*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości” 2004, t. 18 (74), s. 110–123.

⁷ Zob. Szerzej A. Jaruga, *Rachunkowość dla menedżerów*, Towarzystwo Gospodarcze RAFIB, Łódź 1992, s. 11–12.

⁸ I. Sobańska, *Wpływ MSR...*, s. 250.

⁹ Por. E. Śniezek, *Raport biznesowy jako odzwierciedlenie współczesnych tendencji rozwojowych sprawozdawczości finansowej*, [w:] *Problemy współczesnej rachunkowości*, SGH, Warszawa 2009, s. 498.

finansowe tworzone według MSSF i dobrych praktyk rachunkowości wymaga głębokiej restrukturyzacji systemu rachunkowości, zmiany w organizacji i ich systemie zarządzania¹⁰.

1.1.2. Harmonizacja i standaryzacja współczesnej rachunkowości w perspektywie globalizacji

Jednym z obszarów działalności współczesnego przedsiębiorstwa, które podlega dynamicznym zmianom pod wpływem wyzwań stawianych przez globalne warunki jego funkcjonowania, jest współdziałanie z różnymi grupami interesariuszy. Wszystkie przedsiębiorstwa funkcjonują obecnie w skomplikowanej sieci powiązań z ich otoczeniem¹¹. Sposobem ich komunikowania z interesariuszami są przede wszystkim sprawozdania finansowe. Te zaś, aby mogły być zrozumiałe i porównywalne przez ich „globalnych użytkowników”, powinny zostać sporządzone według ujednoliconych, zharmonizowanych zasad.

Należy zwrócić uwagę na fakt, że wypracowanie międzynarodowego, globalnie spójnego, a przy tym powszechnie akceptowanego narzędzia komunikacji w biznesie nie jest możliwe bez implementacji generalnie akceptowanych zasad rachunkowości do krajowych systemów gospodarczych. Porównywalność sprawozdań finansowych przedsiębiorstw jako uczestników globalnego rynku kapitałowego oznacza bowiem w pierwszej kolejności przyjęcie jednolitych zasad klasyfikacji i wyceny aktywów, zobowiązań oraz pomiaru wyniku finansowego. Dopiero wtedy efekty pomiaru powinny zostać zaprezentowane w sprawozdaniach finansowych z jednolitym, obowiązującym zakresem ujawnień, o określonej wspólnymi regulacjami formie i strukturze.

Harmonizacja rachunkowości to „proces zwiększający porównywalność praktyk w zakresie rachunkowości poprzez wyznaczanie granic ich różnorodności¹²”. Standaryzacja natomiast definiowana jest jako „wprowadzenie sztywnych i wąskich zasad”. Nieco inaczej rozróżnia te dwa pojęcia S. Uddin¹³, który uważa standaryzację za alternatywę dla harmonizacji, dlatego że standaryzacja niejako narzuca rozwiązania jednego z krajów, gdy tymczasem harmonizacja stara się pogodzić różne punkty widzenia. Z kolei S. T. Surdykowska¹⁴ zwraca

¹⁰ I. Sobańska, *Reorientacja sprawozdań...*, s. 76.

¹¹ Por. D. Ertel, *Negocjacje jako źródło przewagi konkurencyjnej. Negocjacje i rozwiązywanie konfliktów*, „Harvard Business Review”, październik 2004, s. 114–130.

¹² C. Deegan, J. Unerman, *Financial Accounting Theory: European Edition*, McGraw-Hill, London 2006, s. 106.

¹³ S. Uddin, *Global Harmonization of Accounting Standards*, „The Cost and Management”, May–June 2005, podaję za: K. Gierusz, *Dylematy standaryzacji rachunkowości*, „Accountica” 2009, nr 1, s. 6.

¹⁴ S. T. Surdykowska, *Rachunkowość międzynarodowa*, Zakamycze, Kraków 1999, s. 74.

uwagę na fakt, że coraz częściej harmonizacja kojarzona jest z ponadnarodowymi regulacjami tworzonymi w Unii Europejskiej, natomiast standaryzacja utożsamiana jest z Radą Międzynarodowych Standardów Rachunkowości. Obserwując proces konwergencji MSSF i US GAAP¹⁵, można wysnuć wniosek, że proces harmonizacji systemu rachunkowości odbywa się aktualnie poprzez jego standaryzację¹⁶.

Konwergencję regulacji amerykańskich (US GAAP) oraz międzynarodowych (MSSF) rachunkowości uważa się za rozpoczęcie procesu harmonizacji rachunkowości w skali światowej. Pierwszym etapem tego procesu była amerykańska ustawa z 2002 r. o reformie rachunkowości spółek publicznych i ochronie inwestorów, na mocy której amerykańska SEC uzyskała prawo uznania MSSF za źródło regulacji rachunkowości dla spółek notowanych na giełdach amerykańskich, pod warunkiem że zapewnią one lepszą ochronę inwestorów. Kluczowym wydarzeniem było porozumienie z Norwalk (Norwalk Agreement), w którym IASB i FASB zobowiązały się do współpracy nad pełną kompatybilnością (ujednoczeniem) MSSF i US GAAP, które byłyby podstawą sprawozdawczości finansowej dla spółek na całym świecie. Seria kolejnych spotkań IASB i FASB odbyła się w połowie 2005 r. Ich rezultatem było podpisanie tzw. Mapy drogowej (*Roadmap for Convergence*), która była pewnego rodzaju agendą prac na lata 2006–2008, a jej efektem miało być usunięcie największych różnic pomiędzy MSSF i US GAAP. W celu zapewnienia maksymalnej efektywności dokument wskazywał po sześć obszarów dla każdej organizacji, wymagających pilnej analizy pod kątem konwergencji. Obszary te obejmowały m.in.: utratę wartości aktywów, koszty finansowania zewnętrznego, **podatek dochodowy** oraz sprawozdawczość dotyczącą segmentów działalności. Memorandum zostało zaktualizowane w 2008 r. oraz w listopadzie 2009 r., kiedy to dwie Rady wydały oświadczenie określające dalsze kroki w celu zakończenia prac w 2011 r.

Obecnie MSSF są obowiązkową lub dopuszczalną podstawą sprawozdawczości finansowej w blisko 200 krajach – w tym w 27 państwach Unii Europejskiej i kilkudziesięciu w Azji. Wszystko to znajduje bezpośrednie przełożenie na liczbę emitentów papierów wartościowych w USA, dla których podstawą sporządzania sprawozdań finansowych są właśnie MSSF¹⁷.

¹⁵ US GAAP – United States Generally Accepted Accounting Principles (Ogólnie Akceptowane Zasady Rachunkowości) to standardy rachunkowości ustanawiane przez FASB – Financial Accounting Standard Board (Radę Standardów Rachunkowości Finansowej), a obowiązujące w Stanach Zjednoczonych.

¹⁶ Dogłębną analizę procesu globalnej harmonizacji zasad rachunkowości przedstawił R. Ignatowski w publikacji *Instytucjonalne uwarunkowania i otoczenie globalnych standardów rachunkowości*, Wydawnictwo UŁ, Łódź 2009.

¹⁷ M. Muc, *Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej wkraczają do USA*, „Monitor Rachunkowości i Finansów” 2008, nr 4, <http://www.mrf.pl/>, odczyt z 20 lipca 2009 r.

Proces harmonizacji rachunkowości objął również Polskę. Rozpoczęty w 1989 r. proces transformacji politycznej i gospodarczej, prywatyzacja przedsiębiorstw państwowych, powstanie na nowo rynku kapitałowego (w 1991 r.)¹⁸ wymusiły wprowadzenie fundamentalnych zmian w regulacjach prawnych rachunkowości.

Ustawa o rachunkowości podlegała (i podlega nadal) ewolucji, zmierzając w kierunku wyznaczanym przede wszystkim przez Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej. Rezultatem tych zmian była nowelizacja ustawy o rachunkowości z 9 listopada 2000 r.¹⁹ Ostatecznie, w wyniku akcesji Polski do UE, od 2005 r. wprowadzono obowiązek²⁰ sporządzania skonsolidowanych sprawozdań finansowych spółek notowanych na giełdzie warszawskiej według zasad MSSF.

Podsumowując, działalność IASB i FASB determinują dalszy rozwój rachunkowości, która w skali globalnej przyjmuje kształt modelu anglosaskiego i jego orientację na inwestora jako głównego odbiorcę informacji systemu rachunkowości. Mimo że proces światowej harmonizacji zasad rachunkowości odbywa się skutecznie, cały czas toczy się dyskusja nad zawartością, strukturą i formą przekazywania informacji o przedsiębiorstwie jej interesariuszom. Odzwierciedlają to chociażby istotne zmiany wprowadzone do MSR 1 *Prezentacja sprawozdań finansowych*, a obowiązujące od 2009 r., przyjęcie nowego standardu MSSF 8 *Segmenty operacyjne* oraz rewolucyjny Projekt standardu *Prezentacja sprawozdań finansowych (Financial Statement Presentation)*, będący już efektem wspólnych prac IASB i FASB.

1.2. Pomiar zdarzeń gospodarczych i prezentacja ich skutków jako kluczowy cel systemu rachunkowości

1.2.1. Teorie pomiaru w rachunkowości a informacje prezentowane w sprawozdaniu finansowym

Biorąc za kryterium przyjęte w rachunkowości zasady pomiaru oraz odbiorcę informacji finansowej, historycznie wykształciły się dwie koncepcje pomiaru w systemie rachunkowości, które osiągnęły rangę teorii – teoria transakcyjna i teoria wartości.

¹⁸ Pierwsza w Polsce Giełda Papierów Wartościowych otworzona została 12 maja 1817 r., przedmiotem obrotu były przede wszystkim obligacje i weksle, handel akcjami rozwinął się w drugiej połowie XIX w. (podaję za informacjami opublikowanymi na stronie warszawskiej Giełdy Papierów Wartościowych, <http://www.gpw.pl/>), odczyt z 14 lipca 2009 r.

¹⁹ Dz. U. 2000, nr 113, poz. 1186. Zob. szerzej: E. Walińska (red.) i in., *Rachunkowość. Rachunkowość i sprawozdawczość finansowa*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2008, s. 131.

²⁰ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady 1606/2002.

Teoria transakcyjna (*Performance Oriented Theory*) kładzie nacisk na problematykę związaną z pomiarem i prezentacją zysku (lub straty) za dany okres sprawozdawczy, uwzględniając wyłącznie transakcje zrealizowane, które należy rozliczyć z zachowaniem zasad współmierności i ostrożnej wyceny. Wycena pozycji bilansowych ma drugorzędne znaczenie i jest podporządkowana zasadom pomiaru przychodów i kosztów w rachunku zysków i strat. Bilans (i ujęte w nim aktywa i pasywa) ma znaczenie drugorzędne, a jego zadaniem staje się przede wszystkim odzwierciedlenie stanu niezużytego majątku przedsiębiorstwa²¹. W efekcie szereg aktywów wycenianych jest według wartości rezydualnej. Główną zaletą tej teorii jest jej bliskie powiązanie z prawem podatkowym, które podobnie jak teoria transakcyjna, nie operuje zyskiem niezrealizowanym. Według tej teorii, głównym celem sprawozdania finansowego jest pomiar osiągniętej rentowności w danym okresie obrachunkowym. Podstawowym źródłem informacji jest więc rachunek zysków i strat.

Teoria wartości (*Wealth Oriented Theory*) za kluczowego odbiorcę sprawozdania finansowego uważa inwestora, a za główny cel sprawozdania finansowego – przedstawienie rzetelnej sytuacji finansowej jednostki gospodarczej, mierzonej wielkością zmian jej kapitału własnego (aktywów netto). Najbardziej istotnym źródłem informacji jest więc bilans. Teorię tę preferują kraje anglosaskie, takie jak: Wielka Brytania, USA, Kanada, Australia, kraje z tradycją rozwiniętych i wpływowych rynków kapitałowych. Rachunkowość oparta na teorii wartości ma głównie na celu ustalenie na dzień bilansowy prawidłowej wielkości kapitału własnego jako podstawowego źródła informacji dla inwestorów. Tym samym wiodącym elementem sprawozdania finansowego jest bilans, w którym wartość poszczególnych pozycji ustalana jest na podstawie nadrzędnej zasady wyższości treści ekonomicznej nad formą i przy szerokim zastosowaniu wartości godziwej. Dodatkowo i ujemne różnice z wyceny pomiędzy wartością historyczną a aktualną wartością godziwą zaliczane są zazwyczaj do przychodów lub kosztów, mimo że nie zostały zrealizowane. Prezentowane w rachunku zysków i strat kategorie mają charakter drugorzędny i powinny w zasadzie odzwierciedlać zmiany wartości kapitału własnego. Sprawozdania finansowe sporządzone zgodnie z teorią wartości uzyskują wymiar perspektywny – bilans nie jest tu jedynie „fotografią” przeszłości firmy, ale odzwierciedla jej potencjał do dalszego działania.

Wraz z globalnym rozwojem rynków kapitałowych i przyjęciem przez ich uczestników MSSF za podstawowe źródło prawa bilansowego teoria wartości stała się fundamentem sprawozdawczości finansowej spółek giełdowych. Znajduje to swoje odzwierciedlenie we współczesnych definicjach sprawozdania finansowego i stawianych im celach, które zostały określone przez IASB w Ramach Koncepcyjnych Sporządzania i Prezentacji Sprawozdań Finansowych (*Framework for the Preparation and Presentation of Financial Statements*). Według nich, celem

²¹ Por. A. Helin, K. G. Szymański, *Sprawozdawczość finansowa spółek kapitałowych*, FRRwP, Warszawa 2001, s. 68.

sprawozdań finansowych jest dostarczanie informacji o sytuacji finansowej, wynikach działalności oraz zmianach sytuacji finansowej jednostki, które będą użyteczne dla szerokiego kręgu użytkowników przy podejmowaniu decyzji gospodarczych. Ilustrują także sposób, w jaki kierownictwo jednostki zarządza nią i ochrania majątek oraz odpowiedzialność kierownictwa za powierzone zasoby²².

W Ramach Koncepcyjnych MSSF podkreślana jest różnorodność prezentowanych i ujawnianych informacji, które mogą być wykorzystane przez ich użytkowników w różnych celach (por. tabela 1.1).

Tabela 1.1. Zakres informacji w sprawozdaniu finansowym i ich wykorzystanie

Obszar informacji	Wykorzystanie
Informacja o sytuacji finansowej	Przewidywanie: zdolności do wypracowania środków pieniężnych, przyszłych potrzeb kredytowych, zdolności do terminowego regulowania innych zobowiązań (ocena płynności i wypłacalności)
Informacja o wynikach działalności	Ocena zmian zasobów, ocena efektywności ich wykorzystania (ocena dokonań, rentowności)
Informacja o zmianach sytuacji finansowej	Ocena zdolności jednostki do wypracowania środków pieniężnych oraz potrzeb w zakresie ich wykorzystania w danym okresie sprawozdawczym (ocena zmian sytuacji finansowej)

Źródło: E. Walińska, *Ramy konceptualne Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej*, [w:], *Polska praktyka rachunkowości w kontekście procesu harmonizacji międzynarodowej sprawozdawczości finansowej*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2008, s. 45.

U podstaw zakresu ujawnianych informacji leżą cechy jakościowe sprawozdania finansowego. W Ramach Koncepcyjnych wyróżnione są cztery podstawowe, jakościowe cechy sprawozdania finansowego, które determinują jego użyteczność informacyjną: zrozumiałość, przydatność, wiarygodność i porównywalność.

Zrozumiałość oznacza konieczność prezentacji i ujawniania informacji w sprawozdaniach finansowych w taki sposób, by odbiorca posiadający określony poziom wiedzy²³ potrafił informacje prawidłowo odczytać i podjąć racjonalne decyzje.

²² *Ramy koncepcyjne sporządzania i prezentacji sprawozdań finansowych*, [w:] *Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej 2004*, t. 1, IASB, Londyn 2004, s. 58–59.

²³ Wśród teoretyków i praktyków rachunkowości wciąż toczy się dyskusja na temat, kto tak naprawdę jest odbiorcą sprawozdań finansowych ogólnego przeznaczenia i jaką wiedzą się legitymuje. Czy należy przyjąć założenie, że ma wiedzę, jaką posiada przeciętny człowiek, czy założyć, że skoro sięga po sprawozdania finansowe, to posiada odpowiedni zasób wiedzy, by zrozumieć

Sprawozdanie **przydatne** to takie, które zawiera informacje wystarczające i niezbędne do podejmowania decyzji ekonomicznych.

Wiarygodność sprawozdań finansowych to pewność, że sprawozdania finansowe odzwierciedlają rzeczywisty i rzetelny obraz przedsiębiorstwa.

Porównywalność oznacza zaś przyjęcie takich samych założeń w stosunku do zasad pomiaru i prezentacji skutków zdarzeń w kolejnych okresach sprawozdawczych, przedstawianych w sprawozdaniach finansowych.

1.2.2. Koncepcja nowej formuły sprawozdawczej

Teoria wartości została odzwierciedlona w zmienionym MSR 1 *Prezentacja sprawozdań finansowych* i przyjętej w nim koncepcji wyniku całościowego (*comprehensive income*). Według niej, efekt dokonań przedsiębiorstwa jest odzwierciedlony w zmianie stanu kapitału własnego (po wyłączeniu z niego skutków transakcji z właścicielami kapitału). Dlatego też dotychczasowy rachunek zysków i strat (*income statement*) został rozszerzony o przychody i koszty ujmowane w kapitale własnym²⁴ (*other comprehensive income*), po to by w jednym miejscu, jako sprawozdanie z wyniku całościowego (*total comprehensive income*), odzwierciedlić efektywność działania przedsiębiorstwa w okresie sprawozdawczym.

Kluczową kwestią jest fakt, iż standard rozróżnia dwie kategorie przychodów i kosztów:

- przychody i koszty tworzące zysk (*profit*) lub stratę (*loss*), czyli ujęte w tradycyjnym (dotychczasowym) rachunku zysków i strat;
- przychody (*income*) i koszty (*expense*) składające się na tzw. inne elementy wyniku całościowego (*other comprehensive income*) – obejmują one pozycje (w tym korekty wynikające z przeklasyfikowania), które nie zostały ujęte jako zyski lub straty. Innymi słowy są to takie przychody i koszty, które nie zostały ujęte w tradycyjnym rachunku zysków i strat, ale wpłynęły bezpośrednio na wartość kapitału własnego.

A zatem rachunek zysków i strat został uzupełniony o pozostałe przychody i koszty ujęte bezpośrednio w kapitale własnym, które dotychczas stanowiły składową zestawienia zmian w kapitale własnym. Rozszerzone o przychody i koszty „kapitałowe” sprawozdanie nosi miano „sprawozdania z wyniku całościowego”. Innymi słowy, koncepcja wyniku całościowego polega na wyłączeniu z kapitału własnego przychodów/kosztów, czyli kategorii niezależnych od decyzji właścicieli tego kapitału. Wyjątek stanowią jedynie koszty poniesione

i przetworzyć informacje przekazywane poprzez sprawozdania finansowe. Międzynarodowe Standardy Sprawozdań Finansowych przyjmują drugie z tych założeń, por. *Information for Better Markets New Reporting Models for Business*, ICAEW, November 2003.

²⁴ Jedynie koszty będące bezpośrednim skutkiem podwyższenia kapitału są zaliczane – według MSR 1 – do transakcji z właścicielami kapitału (MSR 1, par. 109).

bezpośrednio w związku z powiększeniem kapitału podstawowego, które traktowane są jako skutki transakcji z właścicielami. Tak więc wynik całościowy składa się z dwóch elementów – tradycyjnego wyniku finansowego netto za okres oraz tzw. wyniku kapitałowego, ujętego w kapitale własnym z pominięciem rachunku zysków i strat.

Efektom wprowadzonych zmian jest nowa funkcjonalność tego sprawozdania, która ma na celu pokazanie zmian (przyrostu lub spadku) kapitału własnego z wyłączeniem skutków transakcji z jego właścicielami. Nowe podejście do rachunku wyników jest zgodne z aktualną koncepcją zarządzania przedsiębiorstwem poprzez jego wartość. Sprawozdanie z wyniku całościowego stało się ważnym uzupełnieniem bilansu – najważniejszego elementu sprawozdania finansowego.

Koncepcja wyniku całościowego odzwierciedla w sprawozdaniu finansowym fakt, iż na wartość kapitału własnego wpływają dwa podstawowe czynniki – decyzje właścicieli oraz przychody/koszty, na których wielkość właściciele nie mają bezpośredniego wpływu. W konsekwencji kapitał własny ma dwie składowe – kapitał właścicieli i pozostały kapitał (obejmujący przychody i koszty). Druga jego część to w istocie wynik całościowy za okres, który składa się wciąż z dwóch elementów – zysku/straty ustalonych w rachunku zysków i strat oraz wyniku ustalonego bezpośrednio w kapitale własnym. Powoduje to, iż kapitał własny to ostatecznie **trzy różne elementy**²⁵, wynikające z odmiennego charakteru zdarzeń: kapitał własny będący skutkiem jedynie transakcji z właścicielami kapitału²⁶, zysk/strata netto oraz pozostałe kapitały własne, czyli pozostałe elementy wyniku całościowego (przychody/koszty kapitałowe).

Pełne potwierdzenie teoria wartości znalazła w projekcie nowego standardu *Prezentacja sprawozdań finansowych (Financial Statement Presentation)*, który jest efektem wspólnych prac IASB i FASB. Projekt ten, co prawda nie zmienia zasad wyceny aktywów, zobowiązań i kapitału własnego oraz pomiaru wyniku finansowego, ale wprowadza nowy sposób prezentacji danych w sprawozdaniu, zgodny z teorią wartości.

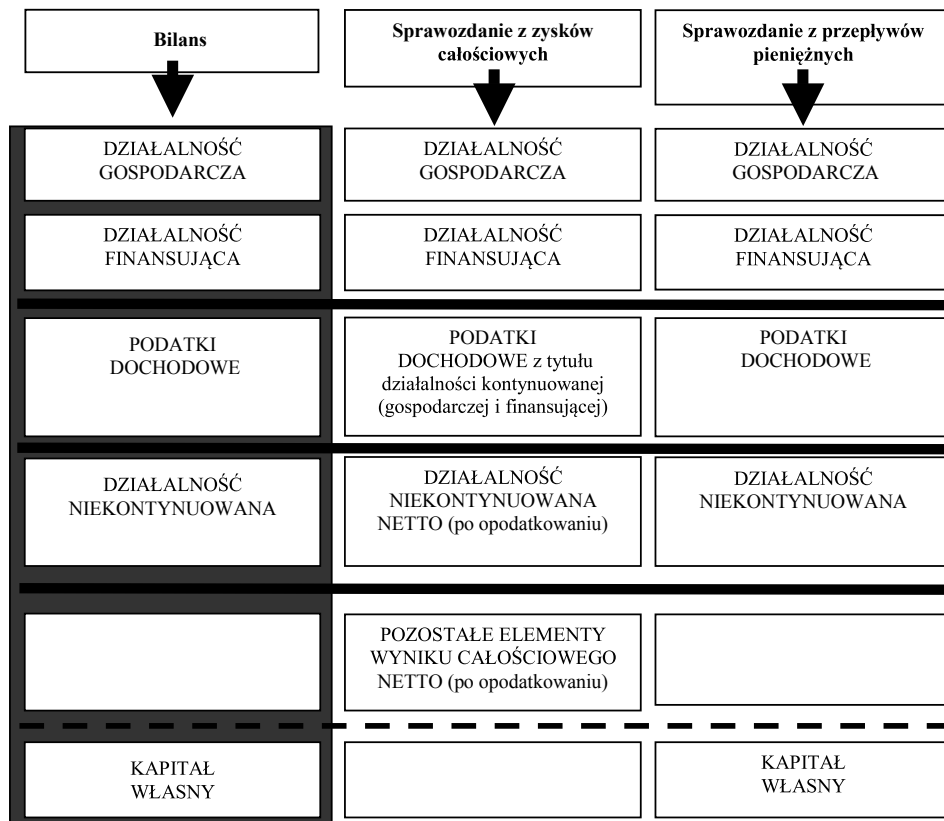
W toku wspólnych prac IASB i FASB za nadrzędną zasadę w prezentacji informacji finansowej uznały zasadę spójności (*cohesiveness*)²⁷. Przyjęcie nowej

²⁵ W rozważaniach pominięto szczególną pozycję kapitału własnego, jaką jest zysk/strata z lat ubiegłych z tytułu błędów lat poprzednich i zmiany polityki rachunkowości.

²⁶ Kapitał własny, który wynika wyłącznie z decyzji właścicieli kapitału, określane będzie w niniejszym opracowaniu jako kapitał właścicielski.

²⁷ Rady IASB/FASB wskazały trzy przyczyny zmiany modelu prezentacji sprawozdania finansowego. Po pierwsze, spójność sprawozdania finansowego oznaczająca, że każdy ze składników sprawozdania finansowego powinien posługiwać się jednakowymi kategoriami ekonomicznymi. Po drugie, zdezagregowanie informacji prezentowanych w sprawozdaniu finansowym w taki sposób, aby gwarantowały możliwość prognozowania przyszłych przepływów pieniężnych przedsiębiorstwa. Po trzecie, do budowy nowego modelu sprawozdania finansowego przyjęto

orientacji biznesu na wartość przedsiębiorstwa, która jest mierzona za pomocą przepływów pieniężnych, spowodowało wprowadzenie zmian w strukturze sprawozdania finansowego (por. rysunek 1.2). Obie Rady zdecydowały, że informacje we wszystkich składnikach sprawozdania finansowego powinny być prezentowane w dwóch sekcjach – sekcji gospodarczej (*business section*) i sekcji finansowania (*financing section*). Sekcja gospodarcza powinna obejmować dwie kategorie – operacyjną i inwestycyjną²⁸.

Rys. 1.2. Nowa formuła sprawozdania finansowego według IASB/FASB

Źródło: *Financial Statement Presentation*

Reasumując, współczesne sprawozdanie finansowe, obowiązujące w międzynarodowych regulacjach rachunkowości, jest w fazie kolejnych zmian. Przed

założenie, że powinno ono pomagać użytkownikom w ocenie płynności i bezpieczeństwa finansowania.

²⁸ E. Śnieżek, *Sprawozdawczość przepływów pieniężnych krytyczna ocena i propozycja modelu*, Wydawnictwo UŁ, Łódź 2008, s. 389–390.

*Dalsza część książki dostępna w wersji
pełnej.*

